

Reactie NL internetconsultatie verweesde werken

Stichting DEN en de richtlijn

Stichting DEN is het nationale kenniscentrum voor digitaal erfgoed. Stichting DEN bevordert en bewaakt de kwaliteit van digitalisering en digitale dienstverlening door de erfgoedsector (archieven, musea, bibliotheken met bijzondere collecties, archeologische en bouwhistorische instellingen). Zij stelt zich ten doel kennis te verspreiden en te mobiliseren over alle onderdelen van de digitale levenscyclus, van vervaardiging tot duurzaam bewaren van digitaal cultureel erfgoed.

Auteursrecht speelt bij het toegankelijk maken van collecties een steeds belangrijkere rol. Steeds meer erfgoedinstellingen worden geconfronteerd met auteursrechtelijke vragen die zij niet voorzien hadden. Voor Stichting DEN is het auteursrecht een thema dat zij volgt en waarover zij kennis verzamelt en overdraagt. Stichting DEN heeft bijgedragen aan eerdere Europese consultaties, zoals de Public Hearing Orphan Works en de Public Hearing Comité des Sages.

Stichting DEN heeft actief bijdragen en ondersteunt de gezamenlijke reactie van erfgoedinstellingen, maar schrijft ook een reactie op eigen titel. Het belangrijkste punt is dat Stichting DEN het ministerie wil vragen de mogelijkheden van een wettelijke beperking ten voordele van erfgoedinstellingen wil onderzoeken.

Auteurswetgeving en Cultureel Erfgoed

Door de opkomst van internet en de bijbehorende verwachtingen bij het publiek (wat niet op internet staat, bestaat niet) zijn erfgoedinstellingen bezig hun collecties op dit medium toegankelijk te maken. Zij komen daardoor steeds vaker in aanraking met de Auteurswet. Met name voor grootschalige digitaliseringsprojecten vormt deze wet een probleem. Verweesde werken, versnippering van het intellectueel eigendom, beperkingen op maatregelen tot digitale duurzaamheid en een strenge interpretatie van openbaarmaking vormen belemmeringen vanuit de auteurswet.

Daarnaast ondervinden de instellingen ook belemmeringen vanuit zichzelf: er is een gebrek aan kennis over (interpretatie van) auteurswetgeving en jurisprudentie en de erfgoedinstellingen hebben een zwakke onderhandelingspositie vergeleken met rechthebbenden.

Door deze belemmeringen dreigt met name cultureel erfgoed uit de 20^e eeuw een zwart gat te worden op het internet. Veel instellingen durven het risico dat zij fouten maken op auteursrechtelijk gebied niet aan en digitaliseren vaak alleen erfgoed waarvan men zeker weet dat het auteursrechtelijk vrij is. Dit kan een belemmering gaan vormen voor onderwijs, wetenschap en publiek gebruik.

Verweesde werken

Van een groot deel van de collecties van musea, archieven en bibliotheken is de auteursrechtelijke status niet duidelijk. Vaak zijn (grote) collecties door derden (zowel organisaties als particulieren) overgedragen aan de erfgoedinstellingen omdat dezen bewaring en toegang op lange termijn garanderen. In het verleden zijn bij overdracht van de collecties niet altijd afspraken gemaakt met betrekking tot auteursrechten, simpelweg omdat het internet en de huidige mogelijkheden van openbaarmaking niet waren voorzien. Erfgoedinstellingen hebben hun taken naar behoren uitgevoerd en de collecties zijn bewaard. Voor laat 19e en 20e eeuwse materiaal geldt echter dat werken in deze collecties vallen onder het auteursrecht. Het op internet publiceren van verweesde werken maakt inbreuk op

de auteurswet, omdat men voor openbaarmaking altijd vooraf toestemming nodig heeft van de maker of diens erfgenamen.

Het betreft materiaal dat vaak ongepubliceerd is gebleven, waarvan de economische waarde (in het verleden en in het heden) zeer gering was en waarvan de makers vaak onbekend zijn gebleven.

Erfgoedinstellingen hebben volgens de auteurswet een verplichting om de maker of diens erfgenamen op te sporen, bij verweesde werken zijn deze niet of erg moeilijk te achterhalen. De inspanningsverplichting staat in de ogen van DEN niet in verhouding tot de oorspronkelijke bedoeling en is in de praktijk niet uit te voeren zonder buitenproportionele inspanningen van erfgoedinstellingen.

Publiek belang, vrij verkeer van kennis en gering economisch belang van het overgrote deel van de verweesde werken moeten worden meegewogen in de richtlijn. Ten tweede zou zij ook rekening moeten houden met grootschalige digitaliseringsprojecten (zoals voor Europeana) waarvoor het in alle redelijkheid onmogelijk is van ieder object alle rechthebbende te achterhalen (denk aan kranten, archivalia, documentatie, fotoalbums etc). Dergelijke projecten zullen in de toekomst steeds vaker voorkomen. Er bestaat een reëel risico dat de tijd en kosten die nodig zijn om de rechthebbenden op te sporen of te identificeren soms te hoog zijn om deze inspanningen te rechtvaardigen, zeker in een tijd van krimpende budgetten.

Richtlijn

DEN ziet twee oplossingsrichtingen, namelijk een wettelijk beperking ten voordele van erfgoedinstellingen en extended collective licensing. In de gezamenlijke reactie van Nederlandse erfgoedinstellingen wordt beargumenteerd waarom deze laatste optie voor erfgoedinstellingen een oplossing kan zijn.

DEN wil pleiten voor een wettelijke beperking ten voordele van erfgoedinstellingen, omdat deze de beste rechtszekerheid aan erfgoedinstellingen biedt. Extended Collective Licensing heft het inbreukmakend karakter van het gebruik van verweesde werken niet op. Immers, ook al heeft een erfgoedinstelling een vrijwaringscontract met een collectieve beheersorganisatie gesloten, dan nog blijft staan dat ze inbreuk op het auteursrecht maakt als ze het verweesde werk zonder voorafgaande toestemming van de rechthebbende gebruikt. Alleen een wettelijke regeling kan dat verhelpen.

Daarbij moet wel worden aangetekend dat de zoektocht naar rechthebbenden naar redelijkheid en billijkheid uitgevoerd moet kunnen worden. De bronnen, zoals genoemd in de bijlage/annex, die geraadpleegd moeten worden om de auteursrechtelijke status vast te stellen zijn voor een belangrijk deel de databases van erfgoedinstellingen. Raadpleging van en samenwerking met rechthebbendenorganisaties is noodzakelijk. Erfgoedinstellingen zijn meer dan bereid de dialoog over de zoektocht verder aan te gaan.

Tot slot

Stichting DEN wil pleiten voor een pragmatische aanpak van wetgeving omtrent verweesde werken in collecties van erfgoedinstellingen, die erfgoedinstellingen en rechthebbenden rechtszekerheid biedt.

Onze interpretatie is dat de richtlijn in alle redelijkheid mogelijkheden wil scheppen in het digitale domein om Europese burgers en wetenschappers toegang te geven tot bronmateriaal uit de 20^e eeuw via het belangrijkste onderzoek en communicatiemiddel, het Internet.